

“Торгоны замын цэцгийн бороо” бүжгэн жүжиг дэх Дунхуаны ханын зургийн бүжгийн дүрслэлийн судалгаа

Ян Лэй

Соёл урлагийн их сургуулийн Бүжгийн урлагийн сургууль,
Улаанбаатар, Монгол Улс
szdxyn@sina.com

Мөнхбадрахын Мөнгөнцэцэг

Соёл урлагийн их сургуулийн Бүжгийн урлагийн сургууль,
Улаанбаатар, Монгол Улс

Хураангуй: Дунхуаны ханын зургууд дахь бүжгийн дүрслэл нь Торгоны замын дагуух соёл иргэншлийн харилцаа, солилцооны чухал түүхэн гэрч бөгөөд биеийн хөдөлгөөний илэрхийлэл болон соёлын баялаг агуулгыг өөртөө шингээсэн байдаг. Энэхүү өгүүлэлд “Торгоны замын цэцгийн бороо” бүжгэн жүжиг дэх Дунхуаны ханын зургийн бүжгийн дүрслэлийг судалгааны объект болгон авч, бэлгэдэл судлалын үүднээс бүтээлийн үүсэл, уран сайхны хувиргалт болон соёлын түгээлт гэсэн гурван чиглэлээр тайзны дахин бүтээн үзүүлэх үйл явц болон түүний соёлын ач холбогдлыг шинжилсэн болно. “Торгоны замын цэцгийн бороо” бүжгэн жүжиг нь 1970-аад оны сүүл үеийн хятадын үндэсний соёл дахин хөгжиж эхэлсэн түүхэн нөхцөлд бүтээгдсэн юм. Бүтээлч хамт олон Дунхуаны ханын зургаас S хэлбэрийн биеийн байрлал зэрэг төлөөлөх бүжгийн хэлбэрийг ялган авч, Фаньтан пийпа бүжгийн байрлал зэрэг ханын зургийн дүрслэлийг өгүүлэмжийн үүрэг болон гоо зүйн шинжийг агуулсан бүжгийн хэл болгон хувиргасан байна. Судалгааны үр дүнгээс үзэхэд энэхүү бүжгэн жүжиг нь Дунхуаны бүжгийн дүрслэлийг ханын зургаас тайзны урлагт шилжүүлэн дахин бүтээн үзүүлж чадсан бөгөөд бүжгэн жүжгийн урлагаар дамжуулан Дунхуаны соёлыг түгээн дэлгэрүүлэх, орчин үеийн хөгжилд нь хувь нэмэр оруулсан гэж үзэж байна.

Түлхүүр үгс: Торгоны замын цэцгийн бороо, Дунхуаны ханын зургууд, бүжгийн дүрслэл, бэлгэдэл судлал, соёлын түгээлт

A Study on Dunhuang Mural Dance Imagery in the Dance Drama “Rain of Flowers along the Silk Road”

Yang Lei

School of Dance Arts, Mongolian National University of Arts and Culture,
Ulaanbaatar, Mongolia
 szdxyn@sina.com

Munguntsetseg Munkhbadrakh

School of Dance Arts, Mongolian National University of Arts and Culture,
Ulaanbaatar, Mongolia

Abstract: As an important historical witness to cultural exchanges along the Silk Road, the dance imagery depicted in Dunhuang murals embodies rich body language and profound cultural connotations. This paper takes the Dunhuang mural dance imagery presented in the dance drama “Rain of Flowers along the Silk Road” as its research object. From a semiotic perspective, it analyzes the process of stage representation and cultural value of these dance images from three aspects: creative background, artistic transformation, and cultural dissemination. “Rain of Flowers along the Silk Road” was created in the late 1970s against the historical backdrop of the revival of Chinese national culture. Drawing inspiration from Dunhuang murals, the creative team extracted representative dance forms such as the “S-shaped curve” posture and transformed mural images such as the reverse pipa-playing pose into a dance language with both narrative functions and aesthetic characteristics. The study argues that the dance drama successfully achieved the artistic transformation of Dunhuang dance imagery from mural art to stage performance and promoted the dissemination and contemporary development of Dunhuang culture through the medium of dance drama.

Keywords: *Rain of flowers, Silk road, Dunhuang murals, dance imagery, semiotic research, cultural dissemination*

Оршил

Дунхуаны ханын зургууд дахь бүжгийн дүрслэл нь өвөрмөц биеийн байрлал, дүрслэлийн шийдэл болон уран сайхны хэв маягаараа орчин үеийн Дунхуаны бүжгийн бүтээлийн чухал эх сурвалж болсон бөгөөд тэдгээрийн олон төлөөлөх дүрслэлийг нь “Торгоны замын цэцгийн бороо” бүжгэн жүжгийн бүтээлд шингээн ашигласан байдаг. Сүүлийн жилүүдэд хятадын эрдэмтэд “Торгоны замын цэцгийн бороо” бүжгэн жүжиг, Дунхуаны ханын зургийн бүжгийн дүрслэл болон Дунхуаны бүжгийн талаар нэлээд өргөн хүрээтэй судалгаа хийжээ. Бүжгэн жүжгийн судалгааны чиглэлээр хийгдсэн бүтээлүүд нь гол төлөв хятадын бүжгэн жүжгийн хөгжлийн түүхийн үүднээс “Торгоны замын цэцгийн бороо” бүжгэн жүжгийн уран сайхны үнэ цэн болон түүхэн байр суурийг шинжилсэн байна. Харин Дунхуаны ханын зургууд болон Дунхуаны бүжгийн судалгаанд хамаарах судалгаанууд нь сургалт болон бүтээлийн практикт төвлөрч, Дунхуаны бүжгийн хөдөлгөөний тогтолцоо болон хэв маягийн онцлогийг нэгтгэн дүгнэсэн байдаг.

Гэсэн хэдий ч одоогийн судалгааны ихэнх нь бүтээлийн тайлбар, үнэлгээ болон уран сайхны онцлогийн шинжилгээнд төвлөрч байгаа бөгөөд Дунхуаны ханын зургууд дахь бүжгийн дүрслэл хэрхэн бүжгэн жүжгийн бүтээлээр дамжин тайзны урлагийн дүрслэл болон хувирч буй үйл явцыг харьцангуй бага судалсан байна. Ялангуяа бэлгэдэл судлалын үүднээс бүжгийн хөдөлгөөн, хувцас, реквизит болон тайзны орчин хэрхэн хамтдаа Дунхуаны соёлын илэрхийллийн тогтолцоог бүрдүүлж байгааг авч үзсэн судалгаа хязгаарлагдмал хэвээр байна. Иймээс төлөөлөх шинжтэй тайзны бүтээлийг судалгааны объект болгон сонгож, Дунхуаны ханын зургууд дахь бүжгийн дүрслэлийн тайзны хөрвүүлэлтийн үйл явц болон түүний соёлын ач холбогдлыг цаашид гүнзгийрүүлэн судлах шаардлагатай юм. Хятадын Дунхуаны бүжгийн төлөөлөх бүтээлүүдийн нэг болох “Торгоны замын цэцгийн бороо” бүжгэн жүжиг нь Дунхуаны ханын зургууд дахь бүжгийн дүрслэл харааны эх сурвалжаас тайзны урлагт шилжин хувирсан үйл явцыг харьцангуй бүрэн хэмжээнд харуулдаг бөгөөд Дунхуаны ханын зургийн бүжгийн дүрслэлийн тайзны хөрвүүлэлтийг судлахад чухал төлөөлөх жишээ болж байна.

Энэхүү судалгаа нь францын бэлгэдэл судлаач Ролан Бартын соёлын бэлгэдэл судлал дахь “тэмдэглэгч – тэмдэглэгдэхүүн – утга илэрхийлэл” шинжилгээний хүрээг онолын үндэс болгон ашигласан болно. Судалгаанд бүжгэн жүжиг дэх бүжгийн хөдөлгөөн, дүрийн дүрслэл, хувцас, реквизит болон тайзны орчныг соёлын бэлгэдэл хэмээн үзэж, тэдгээр нь тайзны дахин бүтээн үзүүлэх үйл явцад илэрхийлж буй Дунхуаны соёлын агуулга болон соёлын түгээлтийн ач холбогдлыг авч үзэв. Энэхүү онолын үндэслэлд тулгуурлан дараах гурван асуудлыг голлон судлав. Нэгдүгээрт, “Торгоны замын цэцгийн бороо” бүжгэн жүжиг ямар түүхэн, соёлын нөхцөлд бий болсон. Хоёрдугаарт, Дунхуаны ханын зургууд дахь бүжгийн дүрслэл хэрхэн тайзны бүтээлээр дамжин бүжгийн хэл болон тайзны дүрслэл болон хувирсан. Гуравдугаарт, энэхүү бүжгэн жүжиг бүжгийн урлагаар дамжуулан Дунхуаны соёлыг хэрхэн илэрхийлж, түгээн дэлгэрүүлж байна вэ.

Судалгааны зорилго: Энэхүү судалгаа нь “Торгоны замын цэцгийн бороо” бүжгэн жүжиг дэх Дунхуаны ханын зургийн бүжгийн дүрслэлийг судалгааны объект болгон авч, бэлгэдэл судлалын өнцгөөс Дунхуаны ханын зургууд дахь бүжгийн дүрслэл хэрхэн бүжгийн бүтээлээр дамжин тайзны урлагийн дүрслэл болон хувирч байгааг авч үзэхийн зэрэгцээ Дунхуаны соёлыг түгээн дэлгэрүүлэх үйл явц дахь түүний үүрэг, үнэ цэнийг шинжлэх зорилготой.

Судалгааны арга зүй

Энэхүү судалгаанд бэлгэдэл судлалын шинжилгээний арга, баримт бичгийн судалгааны арга болон бүтээлийн шинжилгээний аргыг голлон ашиглав. Бэлгэдэл судлалын шинжилгээний арга нь Ролан Бартын соёлын бэлгэдэл судлалын онолд тулгуурлан, бүжгэн жүжиг дэх бүжгийн хөдөлгөөн, дүрийн дүрслэл, хувцас, реквизит болон тайзны орчныг тэмдэглэгч ба тэмдэглэгдэхүүнээс бүрдсэн соёлын бэлгэдэл гэж үздэг. Эдгээр бэлгэдлийн тайзны үзүүлбэр дэх утга бүтээх үүргийг шинжлэх замаар тэдгээрт агуулагдах Дунхуаны соёлын агуулга болон түгээн дэлгэрүүлэх ач холбогдлыг судлав. Баримт бичгийн судалгааны арга нь Дунхуаны ханын зургууд, Дунхуаны урлаг болон “Торгоны замын цэцгийн

бороо” бүжгэн жүжигтэй холбоотой судалгааны бүтээлүүд болон түүхэн баримт материалыг эмхэтгэн судлахад ашиглагдсан бөгөөд судалгааны онолын болон түүхэн үндэслэлийг бүрдүүлэв. Бүтээлийн шинжилгээний арга нь “Торгоны замын цэцгийн бороо” бүжгэн жүжгийн тоглолтын дүрс бичлэг болон холбогдох бүтээлийн материалыг хослуулан ашиглаж, бүжгийн хөдөлгөөн, тайзны дүрслэл болон тайзны элементүүдэд шинжилгээ хийж, Дунхуаны ханын зургийн бүжгийн дүрслэл тайзны урлагт хэрхэн шилжин хувирч буй тодорхой арга хэлбэрийг авч үзэв.

Судалгааны үр дүн

“Торгоны замын цэцгийн бороо” бүжгэн жүжгийг судалсны үндсэн дээр дараах гол үр дүнд хүрч болно.

“Торгоны замын цэцгийн бороо” бүжгэн жүжгийн бүтээл нь Дунхуаны ханын зургийн урлагийн нөөц болон 1970-аад оны сүүл үеийн хятадын утга зохиол, урлагийн хөгжлийн түүхэн нөхцөлд тулгуурлан бий болсон байна. Бүтээлч хамт олон Дунхуаны ханын зургууд дахь дүрийн дүрслэл болон бүжгийн дүрслэлийг нэгтгэн боловсруулснаар Дунхуаны урлагийн онцлог бүхий бүжгийн хэл болон тайзны хэв маягийг бүрдүүлжээ.

“Торгоны замын цэцгийн бороо” бүжгэн жүжиг нь Дунхуаны ханын зургийн бүжгийн дүрслэлийг статик дүрслэлээс динамик тайзны урлаг болгон хувиргаж чадсан байна. Фаньтан пийпа бүжгийн байрлал, Фэйтянь нисэгч тэнгэрийн урт торгон алчуурт хөдөлгөөнт дүрслэл, мөн тайзны орчны шийдлүүд нь Дунхуаны урлагийн уламжлалт онцлогийг хадгалан үлдээхийн зэрэгцээ орчин үеийн тайзны урлагт шинэ утга агуулга, гоо зүйн үнэ цэнийг бий болгож байна.

“Торгоны замын цэцгийн бороо” бүжгэн жүжиг нь Дунхуаны соёлыг түгээн дэлгэрүүлэх, хөгжүүлэх үйл явцад чухал хувь нэмэр оруулсан бүтээл юм. Тус жүжиг нь бүжгэн жүжгийн урлагийн хэлбэрээр дамжуулан Дунхуаны болон Торгоны замын соёлыг орчин үеийн тайзны урлагтай уялдуулан нэгтгэж, уламжлалт соёлын өвийг орчин цагийн нөхцөлд шинэчлэн хөгжүүлэх төлөөлөл болсон практик жишээг бүрдүүлжээ.

“Торгоны замын цэцгийн бороо” бүжгэн жүжгийн бүтээлийн үндэс ба цаг үеийн онцлог. “Торгоны замын цэцгийн бороо” бүжгэн жүжиг бий болсон нь санамсаргүй үзэгдэл бус, харин тодорхой түүхэн нөхцөл байдал, соёлын өв сан, уран бүтээлийн эрэл хайгуулын харилцан нөлөөллийн үр дүн байв. Дунхуан нь хятадын баруун хойд бүс дэх Хэсигийн хонгилд оршдог бөгөөд түүний соёлын хөгжил, доройтол нь Торгоны замын мандалт, бууралттай салшгүй холбоотой байжээ (Ху Шяоли 2022, 11). Дунхуаны ханын зургууд энэхүү түүхэн нөхцөлд аажмаар бүрэлдэн хөгжиж, өнөө үе хүртэл хадгалагдан ирсэн бөгөөд хожмын үеийн Дунхуаны урлаг судлалын үнэт хэрэглэгдэхүүн болсон юм. Хятадын Дунхуаны сонгодог бүжгийн төлөөлөх бүтээлийн нэг болох “Торгоны замын цэцгийн бороо” бүжгэн жүжиг нь Дунхуаны ханын зураг болон Торгоны замын соёлыг уран бүтээлийн үндэс болгон ашиглаж, шинэчлэл, нээлтийн бодлогын эхэн үеийн соёлын орчинд төрөн гарсан бүтээл юм. Энэхүү бүтээл нь Дунхуаны бүжгийн тайзны илэрхийллийн шинэ хэлбэрийг нээж өгөөд зогсохгүй, Хятадын бүжгэн жүжгийн хөгжилд шинэ бүтээлч санаа, чиг хандлагыг дэвшүүлсэн байна. Дунхуаны Могаогийн агуйд асар их

хэмжээний ханын зураг болон өнгөт шавар баримлууд хадгалагдан үлдсэн байдаг. Тэдгээрийн доторх Фэйтянь нисэгч тэнгэрийн дүр, өргөл бүжигчин, өргөл өргөгч зэрэг бүжгийн дүрслэлүүд нь уян налархай биеийн хөдөлгөөн, урсгал шугаман илэрхийлэл, хөдөлгөөний мэдрэмж бүхий дүрслэлийн онцлогоороо Хятадын эртний бүжгийг судлах чухал хэрэглэгдэхүүн болсон төдийгүй “Торгоны замын цэцгийн бороо” бүжгэн жүжгийн уран бүтээлд гол эх сурвалж болж өгсөн юм.

XX зуунаас эхлэн Дунхуаны урлаг бүжгийн уран бүтээлчдийн анхаарлыг аажмаар татаж эхэлсэн боловч ханын зургууд дахь бүжгийн илэрхийллийн нөөц боломжийг бүжгийн хэл хэлбэрт системтэйгээр хөрвүүлэн ашиглаж хараахан чадаагүй байв. Харин 1970-аад оны сүүлээр Соёлын хувьсгал өндөрлөсний дараа хятадын утга зохиол, урлагийн салбар аажмаар сэргэн хөгжиж, уламжлалт соёлын өв, урлагийн нөөцийг дахин үнэлэх үйл явц эрчимжсэн байна (Жоу Шяофэн 2008, 325). Дунхуаны ханын зургууд дахь үндэсний онцлог болон Торгоны замын соёлын агуулга нь тухайн үеийн урлагийн хүрээнийхэн үндэсний хэв шинжтэй уран бүтээл туурвих шинэ арга замыг эрэлхийлж байсан хэрэгцээтэй нийцэж байв. 1977 онд Ганьсу мужийн дуу, бүжгийн чуулга Дунхуаны соёлыг сэдэв болгосон томоохон хэмжээний бүжгэн жүжиг бүтээхээр шийдвэрлэж, Дунхуанд олон удаа очин судалгаа, ажиглалтын ажил хийжээ.

Бүтээлч хамт олон Могаогийн агуйн ханын зургуудыг нарийвчлан судалж, тэдгээр дэх дүрийн төрх, бүжгийн байрлал, шугаман бүтцийг ажигласны үр дүнд Дунхуаны ханын зургууд дахь бүжгийн дүрслэлүүд нь биеийн мушгиралт, жингийн төвийн шилжилт, муруй шугамын суналт зэрэг нийтлэг онцлогтой болохыг тогтоосон байна. Эдгээрийн дотроос S хэлбэрийн биеийн байрлал хамгийн тод илэрхийлэгдэж байжээ (Шюй Ци 2025, 112). Энэхүү нээлт нь хожим “Торгоны замын цэцгийн бороо” бүжгэн жүжгийн бүжгийн хэл бүрэлдэхэд чухал суурь үндэс болсон юм.

Хоёр жил гаруй хугацаанд тасралтгүй бүтээн туурвиж, олон удаагийн засвар боловсруулалт хийсний үр дүнд “Торгоны замын цэцгийн бороо” бүжгэн жүжиг 1979 онд анх албан ёсоор тайзнаа тоглогдож, богино хугацаанд үзэгчид болон урлагийн хүрээнийхний анхаарлыг ихэд татсан юм.

Иймээс “Торгоны замын цэцгийн бороо” бүжгэн жүжиг нь Дунхуаны ханын зургийн дүрслэлийг шууд хуулбарлан тайзанд шилжүүлсэн хэрэг бус, харин түүх, соёлын нөхцөл байдал, ханын зургийн дүрслэлийн нөөц боломж болон тайзны урлагийн практикийн харилцан үйлчлэлийн үндсэн дээр бий болсон цогц уран сайхны хөрвүүлэлт юм. Энэхүү бүтээл нь Дунхуаны ханын зургууд дахь дүрийн төрх, бүжгийн дүрслэл, Торгоны замын соёлын элементүүдийг тайзны урлагийн илэрхийлэл болгон шинэчлэн хувиргасан байна. Ингэснээрээ зөвхөн Дунхуаны урлагийг орчин үед түгээн дэлгэрүүлэхэд хувь нэмэр оруулаад зогсохгүй, хятадын бүжгэн жүжгийн хөгжилд чухал туршлага, үлгэр жишээ болсон юм. Түүнчлэн зарим судлаачид энэхүү бүтээлийг бүтээлч сэтгэлгээ өндөртэй, хятадын бүжгийн урлагт шинэ чиглэл нээж өгсөн онцгой бүтээл хэмээн үнэлсэн байдаг (Юй Пин 2004, 110).

“Торгоны замын цэцгийн бороо” бүжгэн жүжгийн бүжгийн хэл ба гоо зүйн онцлог. Бүжгэн жүжгийн урлагийн үндсэн илэрхийллийн хэлбэр болох бүжиг нь зөвхөн дүрийн төрхийг бүтээж, үйл явдлын өрнөлийг илэрхийлэх үүрэгтэй төдийгүй бүтээлийн гоо зүйн онцлогийг тодорхойлох чухал хэрэгсэл болдог. Ролан Бартын үзсэнээр бэлгэдэл нь зөвхөн тухайн объектын мэдээллийг дамжуулаад зогсохгүй, тодорхой нийгэм, соёлын утга агуулгыг өөртөө агуулж байдаг байна (Ролан Барт 2008, 28). Бүжгэн жүжиг дэх хөдөлгөөн, дүрслэл, хувцас, тайзны орчин зэрэг элементүүд нь зөвхөн үзүүлбэрийн шинжтэй бус, мөн тодорхой соёлын утга агуулгыг илэрхийлдэг. “Торгоны замын цэцгийн бороо” бүжгэн жүжиг нь Дунхуаны ханын зургуудыг уран бүтээлийн гол эх сурвалж болгон авч, тэдгээр дэх дүрийн дүрслэл, бүжгийн байрлал, шугаман бүтцийг нэгтгэн боловсруулж, тайзны урлагийн хэлбэрт хөрвүүлсний үндсэн дээр Дунхуаны урлагийн онцлог бүхий бүжгийн хэлийг бүрдүүлсэн байна. Энэхүү бүжгийн хэл нь тайзны тоглолтын явцад өвөрмөц гоо зүйн хэв маягийг илэрхийлэн харуулж, бүтээлийн уран сайхны онцлогийг тодотгож өгдөг.

Дунхуаны ханын зургууд дахь бүжгийн дүрслэл нь “Торгоны замын цэцгийн бороо” бүжгэн жүжгийн уран бүтээлийн чухал үндэс болсон юм. Могаогийн агуйн ханын зургууд дотор олон тооны дүрийн дүрслэл хадгалагдан үлдсэн байдаг бөгөөд эдгээр дүр нь биеийн мушгиралт, жингийн төвийн шилжилт, муруй шугамын суналт зэрэг дүрслэлийн нийтлэг онцлогтой байдаг. Тэдгээрийн дотроос S хэлбэрийн биеийн байрлал нь хамгийн төлөөлөх шинжтэйд тооцогддог. Панофскийн үзсэнээр урлагийн дүрслэл нь зөвхөн харааны хэлбэрийн илэрхийлэл төдий бус, тухайн түүхэн цаг үеийн соёлын үзэл ойлголт, оюун санааны агуулгыг мөн өөртөө шингээж байдаг байна (Панофски 2016, 156).

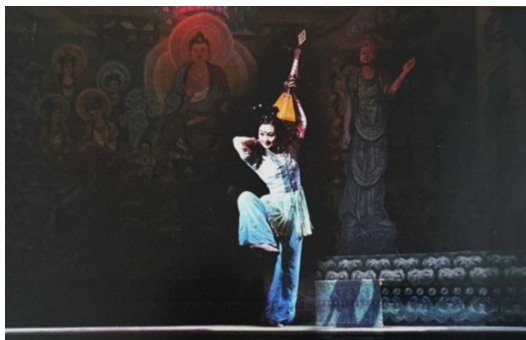
Иймээс Дунхуаны ханын зургууд дахь бүжгийн дүрслэл нь зөвхөн хүний биеийн байрлалыг илэрхийлээд зогсохгүй, Дунхуаны бүс нутгийн өвөрмөц гоо зүйн үзэл баримтлал, соёлын уламжлалыг мөн тусган харуулдаг. Бүтээлч хамт олон Дунхуаны ханын зургуудыг удаан хугацаанд судлах явцдаа эдгээр дүрийн дүрслэлд гүнзгий шинжилгээ хийж, тэдгээрийг бүжгийн хөдөлгөөнийг нэгтгэн боловсруулах чухал үндэслэл болгон ашигласан байна. Үүний үндсэн дээр бүжиг дэглээчид хятадын сонгодог бүжгийн сургалтын арга барилтай уялдуулан ханын зургууд дахь статик дүрслэлийг динамик хөдөлгөөн болгон хөрвүүлж, улмаар хөдөлгөөнгүй дүрслэлийг тайзан дээр илэрхийлэх боломжтой бүжгийн хэл болгон хөгжүүлжээ.

Зураг 1. Дунхуаны Могаогийн агуйн 112 дугаар агуйн Фаньтан пийпа бүжгийн байрлал¹

Бүжгийн хэл бүрэлдэн бий болсон үйл явцыг авч үзвэл, “Торгоны замын цэцгийн бороо” бүжгэн жүжиг нь Дунхуаны ханын зургууд дахь бүжгийн байрлалуудыг шууд хуулбарлаагүй, харин тэдгээрийн үндсэн дүрслэлийн онцлогийг хадгалсан суурин дээр тайзны урлагийн шаардлагад нийцүүлэн шинэчлэн боловсруулсан байна. Тухайлбал, бүжгэн жүжгийн хамгийн төлөөлөх шинжтэй Фаньтан пийпа бүжгийн байрлал нь Могаогийн агуйн 112 дугаар агуйн ханын зураг дахь өргөл бүжигчийн дүрслэлээс эх сурвалжаа авсан юм. Бүтээлийн явцад бүжиг дэглээчид пийпаг ар талаас барьсан байрлал, биеийн арагш хotoйлт зэрэг үндсэн шинжүүдийг хадгалан үлдээхийн зэрэгцээ биеийн жингийн төвийн шилжилт, хөдөлгөөний холбоос, урсгал хэмнэлийг дэглээчийн арга барилтай уялдуулан боловсруулжээ. Ингэснээр хөдөлгөөнгүй дүрслэлийг үргэлжилсэн бүжгийн хөдөлгөөн болгон хувиргасан байна. Үзэгчид энэхүү бүжгийн байрлалыг үзэх үедээ зөвхөн Дунхуаны ханын зургууд дахь дүрийн дүрслэлийг санагдуулах төдийгүй, бүжгээс илэрч буй хэмнэллэг гоо зүй, хөдөлгөөний уян налархай сайхныг мэдэрч чаддаг. Үүнээс харахад Фаньтан пийпа бүжгийн байрлал нь энгийн нэг бүжгийн хөдөлгөөн төдий бус, харин Дунхуаны ханын зургууд болон тайзны урлагийг холбон нэгтгэдэг чухал соёлын бэлгэдэл болсон байна.

¹ Дунхуаны Соёлын өв судлалын хүрээлэн. 1987. *Хятадын агуйнууд: Дунхуаны Могаогийн агуй*. Ланьжоу: Соёлын өвийн хэвлэлийн газар.

Зураг 2. Хоёрдугаар үзэгдэл дэх Фаньтан пийпа бүжгийн байрлал²

Фаньтан пийпа бүжгийн байрлалаас гадна Фэйтянь нисэгч тэнгэрийн дүрээс илэрдэг хөнгөн, уян налархай, эрх чөлөөтэй хөдөлгөөний мэдрэмж нь мөн бүжгэн жүжгийн уран бүтээлд чухал нөлөө үзүүлсэн байдаг. Тус бүжгэн жүжигт урт торгон алчуур, эргэлтийн хөдөлгөөн, биеийн суналт зэрэг хөдөлгөөнийг өргөнөөр ашигласнаар Фэйтянь нисэгч тэнгэрийн дүрийн уян урсгалтай, хөнгөн, эрх чөлөөт уран сайхны шинжийг илэрхийлжээ. Бүжигчдийн тайзан дээрх хөдөлгөөний замнал нь урт торгон алчуурын хөдөлгөөнтэй уялдан үргэлжилсэн долгиолсон шугаман дүрслэлийг бий болгож, Фэйтянь нисэгч тэнгэрийн дүрийг илүү тодорхой динамик шинжтэйгээр харуулдаг. Эдгээр бүжгийн хөдөлгөөнүүд нь зөвхөн тайзны илэрхийллийн боломжийг баяжуулаад зогсохгүй, “Торгоны замын цэцгийн бороо” бүжгэн жүжгийн Дунхуаны бүжгийн өвөрмөц хэв маягийг улам тодотгон харуулдаг. Бэлгэдлийн утгын түвшнээс авч үзвэл, “Торгоны замын цэцгийн бороо” бүжгэн жүжиг дэх бүжгийн хөдөлгөөнүүд нь энгийн биеийн хөдөлгөөний хүрээнээс давсан утга агуулгатай болсон байна. Фаньтан пийпа бүжгийн байрлал, Фэйтянь нисэгч тэнгэрийн дүр, мөн бүлгийн бүжгийн зохиомж зэрэг элементүүд нь Дунхуаны ханын зургуудыг эх сурвалжаа болгосон хэдий ч тайзны үзүүлбэрийн явцад шинэ уран сайхны агуулгаар баяжигдсан байдаг. Эдгээр нь нэг талаас бүжгийн хэлний чухал бүрэлдэхүүн хэсэг болж, нөгөө талаас Дунхуаны соёлын бэлгэдэлт илэрхийлэл болон хөгжсөн байна. Ийм төлөөлөх шинжтэй тайзны дүрслэлүүдээр дамжуулан үзэгчид бүжгийг сонирхон үзэхийн зэрэгцээ Дунхуаны соёлын талаарх ойлголт, төсөөллийг өөртөө бий болгох боломжтой болдог.

Тайзны нийлмэл элементүүдийн шинжилгээ. “Торгоны замын цэцгийн бороо” бүжгэн жүжгийн уран сайхны онцлог нь зөвхөн бүжгийн хөдөлгөөн, дүрийн дүрслэлээр хязгаарлагдахгүй бөгөөд тайзны орчин, хувцасны дизайн, реквизитийн хэрэглээ зэрэг тайзны элементүүдэд мөн тусгагдсан байдаг. Дунхуаны ханын зургууд болон Торгоны замын соёлыг бүтээлийн үндэс болгосон энэхүү бүжгэн жүжиг нь ханын зургуудын дүрслэлийг шууд хуулбарлаагүй, харин Дунхуаны ханын зургууд, түүхэн сурвалж бичиг болон холбогдох археологийн хэрэглэгдэхүүнд тулгуурлан тэдгээрийг тайзны урлагийн арга хэрэгслээр шинэчлэн хөрвүүлж боловсруулсан байна.

² Гоу Хунфэй. 2016. *Хятадын бүжгэн жүжиг “Торгоны замын цэцгийн бороо”*. Ганьсу: Ардын хэвлэлийн газар.

Ингэснээр тайзны орон зай, дүрийн дүрслэл, үйл явдлын агуулга хоорондоо нягт уялдсан, нэгдмэл уран сайхны хэв маяг бүхий тайзны бүтээл бүрэлдэн бий болжээ.

Тайзны орчны хувьд бүтээлч хамт олон Дунхуаны ханын зургууд дахь архитектурын дүрслэл, агуйн байгууламж, мөн Торгоны зам дагуух орчны дүрслэлүүдийг өргөнөөр ашиглан бүжгэн жүжгийн өгүүлэмжийн хэрэгцээнд нийцүүлэн уран сайхны боловсруулалт хийсэн байна. Жүжигт дүрслэгддэг Дунхуаны зах, Могаогийн агуй, Персийн цэцэрлэг, Янгуань зэрэг тайзны орчин нь Дунхуаны ханын зургууд болон түүхэн баримт материалд тулгуурласан соёлын эх сурвалжтай юм. Эдгээрээс гуравдугаар үзэгдэл дэх Персийн цэцэрлэг болон зургаадугаар үзэгдэл дэх Хүндэтгэлийн их танхим нь хамгийн төлөөлөх шинжтэй тайзны шийдлүүдэд тооцогддог. Персийн цэцэрлэгийн тайзны орчин нь цагаан чулуун багана, хашлага, усан үзмийн модоор хүрээлэгдсэн нээлттэй хашаат орон зайг бүрдүүлж, Баруун бүс нутгийн архитектурын хэлбэр, гоёл чимэглэлийн хэв маягаар дамжуулан Персийн соёлын өвөрмөц шинжийг илэрхийлжээ. Үүний зэрэгцээ тайзны орчин болон гэрэлтүүлгийн зохицол нь үзэгчдэд үйл явдлын өрнөлтэй хамт Дунхуанаас Перс рүү шилжих орон зайн өөрчлөлтийг мэдрүүлэх боломж олгож, бүжгэн жүжгийн өгүүлэмжийн үр нөлөө, харааны илэрхийллийг улам баяжуулдаг. Эдгээр тайзны орчин нь зөвхөн орон зайн шилжилтийг илэрхийлэх үүрэгтэй бус, мөн Торгоны зам дагуух олон соёлын харилцаа, солилцооны харааны бэлгэдэл болж өгдөг. Ингэснээр бүтээлд тусгагдсан нээлттэй харилцаа, соёлын солилцоо, соёлын нэгдлийн үзэл санаа улам тод томруун илэрхийлэгдэж байна.

Персийн цэцэрлэг нь соёлын уур амьсгалыг бүрдүүлэхэд илүү анхаардаг бол Хүндэтгэлийн их танхим нь тайзны орон зайн дэг журам, ёслолын мэдрэмжийг бүтээхэд илүү төвлөрсөн байдаг. Хүндэтгэлийн их танхимын тайзны орчинд алтан өнгийн багана болон алслал бүхий дээврийн хийцийг ашигласнаар тайзны орон зай нэгэн зэрэг дотогш төвлөрч, гадагш нээгдэж буй мэт сэтгэгдэл төрүүлдэг. Үүний үр дүнд тайзны төв тэнхлэгийг гол болгосон, хоёр талдаа тэгш хэмтэй, арагш гүнзгийрэн үргэлжлэх орон зайн бүтэц бүрэлдсэн байна. Энэхүү тайзны орчны зохиомж нь Дунхуаны 156 дугаар агуйн Жан Ичаогийн цэрэг удирдан мордож буй дүрслэлтэй ханын зурагтай төстэй шинжтэй юм. Тайзны шийдэлд үүнтэй төстэй орон зайн зохион байгуулалтын аргыг ашигласнаар ханын зураг дахь хоёр хэмжээст давхаргын харилцааг гурван хэмжээст гүн орон зай болгон хөрвүүлж, үзэгчдэд илүү хүчтэй ёслолын мэдрэмж төрүүлэх боломжийг бүрдүүлжээ.

Зураг 3. Гуравдугаар үзэгдэл дэх Персийн цэцэрлэгийн тайзны орчин³

Зураг 4. Зургаадугаар үзэгдэл дэх Хүндэтгэлийн их танхимын тайзны орчин⁴

Хувцасны дизайн нь “Торгоны замын цэцгийн бороо” бүжгэн жүжиг дэх дүрийн дүрслэлийг бүтээх чухал бүрэлдэхүүн хэсэг болдог. Бүтээлч хамт олон хувцасны загварыг боловсруулах явцдаа Дунхуаны ханын зургууд дахь хувцасны дүрслэл болон холбогдох түүхэн сурвалж материалыг судалж, тэдгээрийг тайзны тоглолтын бодит хэрэгцээтэй уялдуулан уран сайхны боловсруулалт хийсэн байна. Жүжгийн дүрүүдийн хувцас нь Дунхуаны ханын зургууд дахь үндсэн дүрслэлийн онцлогийг хадгалсан төдийгүй бүжгийн хөдөлгөөнийг илэрхийлэх шаардлагыг мөн харгалзан үзжээ. Энэ онцлог нь Инняян дүрийн хонхон хэлбэрийн өмдний загварт хамгийн тодорхой илэрдэг. Энэхүү хувцасны дизайн нь орчин үеийн загварын чиг хандлагаас үүсэлтэй бус бөгөөд Хао Ханы энэхүү загвар нь Тан улсын үеийн анар цэцгийн хормой болон Фэйтянь нисэгч тэнгэрийн дүрийн хувцасны хэлбэрийг хослуулан бүтээснээс үүдэлтэй гэж тэмдэглэсэн байдаг (Жао Жишюнь 2000, 388).

Бүжгийн хөдөлгөөнийг тайзан дээр илэрхийлэх нь хувцасны дизайнд тодорхой шаардлага тавьдаг бөгөөд ялангуяа эргэлт, үсрэлт зэрэг хөдөлгөөний үед хувцас нь биеийн хөдөлгөөнтэй зохицон ажиллаж, хөлийн хөдөлгөөний замналыг үзэгчдэд тодорхой харагдуулах шаардлагатай байдаг. Хонхон хэлбэрийн өмд нь хөдөлгөөний явцад гадагш тэлсэн дүрс үүсгэж, хөлийн хөдөлгөөний динамик шинжийг улам тодотгон харуулснаар үзэгчдэд хөдөлгөөнийг илүү тодорхой мэдрэх боломж олгодог.

³ Гоу Хунфэй. 2016. *Хятадын бүжгэн жүжиг “Торгоны замын цэцгийн бороо”*. Ганьсу: Ардын хэвлэлийн газар.

⁴ Гоу Хунфэй. 2016. *Хятадын бүжгэн жүжиг “Торгоны замын цэцгийн бороо”*. Ганьсу: Ардын хэвлэлийн газар.

Энэхүү хувцасны дизайн нь ханын зургууд дахь дүрслэлийн онцлогийг хадгалан үлдэхийн зэрэгцээ тайзан дээрх бүжгийн хөдөлгөөний илэрхийллийг улам хүчтэй болгож, функциональ чанар, гоо зүйн үнэ цэн, түүхэн шинжийн нэгдлийг илэрхийлж байна. Иннян дүрээс гадна Шэнби Жан болон бусад жирийн ард иргэдийн дүрийн хувцасны загвар нь мөн Дунхуаны ханын зургууд дахь шашны бус хүмүүсийн дүрслэлээс санаа авсан байдаг.

Эдгээр хувцас нь ерөнхийдөө энгийн, байгалийн өнгө аястай, хэрэглээний шинжтэй загвараар бүтээгдсэн бөгөөд энэ нь дүрүүдийн нийгмийн байр суурь, зан чанарын онцлогийг илэрхийлэхийн зэрэгцээ бүжгэн жүжгийн түүхэн уур амьсгалыг улам тодотгон харуулдаг.

Зураг 5. Иннян дүрийн хонхон хэлбэрийн өмд⁵

Реквизитийн хэрэглээ нь мөн бүжгэн жүжгийн тайзны илэрхийллийн чухал бүрэлдэхүүн хэсэг юм. Реквизит нь зөвхөн үйл явдлын өрнөлийг урагшлуулах, тайзны уур амьсгалыг бүрдүүлэх үүрэгтэй төдийгүй бүжгийн үзүүлбэрт тусалж, тайзны харааны нөлөөллийг баяжуулан Дунхуаны ханын зургууд дахь зарим дүрслэлийн хэлбэрийг тайзан дээр шинэчлэн илэрхийлэх боломжийг бүрдүүлдэг. Жүжигт ашиглагдсан реквизитүүдээс Пийпа нь хамгийн олон давтамжтай хэрэглэгддэг бөгөөд өгүүлэмжийн хувьд хамгийн чухал үүрэгтэй элементүүдийн нэг юм. Торгоны замын соёлын солилцооны хүрээнд чухал хөгжмийн зэмсэгт тооцогддог Пийпа нь Дунхуаны ханын зургууд дээр өргөнөөр дүрслэгдсэн бөгөөд “Торгоны замын цэцгийн бороо” бүжгэн жүжгийн туршид давтагдан гарч ирдэг гол харааны бэлгэдэл болсон байна. Жүжигт Иннян дүр эцэгтээ Пийпа тоглож өгөх, Пийпа үүрэн цөлийг туулан явах, перс худалдаачид Пийпа авч явах зэрэг үйл явдлууд нь Пийпаг дүрүүдийн харилцааг холбох болон үйл явдлыг өрнүүлэх чухал хэрэгсэл болгож байна. Тайзны үзүүлбэрийн хувьд Пийпа нь зөвхөн реквизитийн үүрэг гүйцэтгэхээс гадна дүрийн дүрслэлийг бүтээх чухал арга хэрэгсэл болдог.

⁵ Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улсын Ойн бэлэгт бүтээлийн ажлын алба. 1980. Торгоны замын цэцгийн бороо. Ганьсу Ардын хэвлэлийн газар.

Иннян дүр Пийпатай олон удаа харилцан үйлдэл хийх нь энэхүү реквизитийг дүрийн таних шинж, сэтгэл хөдлөлийн илэрхийллийн салшгүй хэсэг болгож өгсөн байна. Үйл явдал өрнөхийн хэрээр Пийпа нь Дунхуан болон персийн хоорондын харилцааг харуулсан үзэгдлүүдэд тогтмол гарч ирдэг бөгөөд ингэснээр бүтээлд тусгагдсан Торгоны замын соёлын солилцооны сэдвийг улам тодотгодог. Үүнээс гадна Пийпа нь Төв Азийн бүс нутгаас хятадын төв нутагт нэвтэрсэн чухал хөгжмийн зэмсгийн хувьд өөрөө соёл хоорондын харилцааны түүхэн суурьтай байдаг. “Торгоны замын цэцгийн бороо” бүжгэн жүжигт Пийпа нь зөвхөн тайзны үзүүлбэр болон өгүүлэмжид үйлчлэхээс гадна Торгоны замын соёл иргэншлүүдийн харилцаа, солилцооны чухал бэлгэдэл болж байна. Энэхүү төлөөлөх шинжтэй соёлын бэлгэдлээр дамжуулан бүжгэн жүжиг нь Дунхуаны соёл болон Торгоны замын соёлын хоорондын холбоог улам бататгаж, үзэгчдэд бүжгийн үзүүлбэрийг сонирхон үзэхийн зэрэгцээ өөр өөр бүс нутгийн соёлын харилцаа, харилцан нөлөөлөл, нэгдлийг мэдрэх боломжийг олгодог.

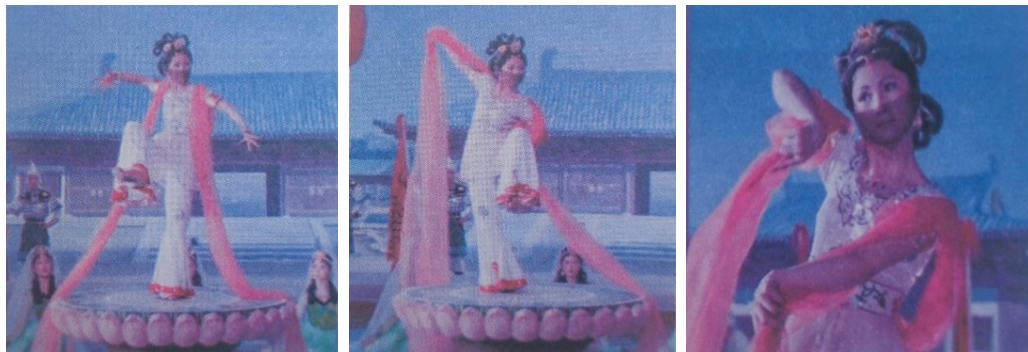
Зураг 6. Хоёрдугаар үзэгдэл дэх Пийпа реквизит⁶

Урт торгон алчуур нь “Торгоны замын цэцгийн бороо” бүжгэн жүжгийн хамгийн төлөөлөх шинжтэй тайзны реквизитүүдийн нэг юм. Холбогдох материалд тэмдэглэснээр урт торгон алчуурыг хөнгөн жинтэй торгон даавуугаар хийж, дотор хэсэгт нь тунгалаг зөөлөн бэхэлгээний хоолой оёж суулгасан байдаг бөгөөд ингэснээр агаарт тогтох чадвар нь нэмэгдэж, том хэмжээний нуман хэлбэрийн хөдөлгөөний дүрсийг илүү хялбар үүсгэх боломжтой болсон байна (Жао Жишюнь 2000, 387).

Энэхүү онцгой хийц нь зөвхөн бүжгийн үзүүлбэрийн хэрэгцээг хангаад зогсохгүй тайзны харааны нөлөөллийг улам баяжуулсан юм. Тайзны тоглолтын явцад урт торгон алчуур нь бүжигчдийн хөдөлгөөнийг даган орон зайд байнга өөрчлөгдөх шугаман дүрслэл үүсгэж, тайзны дүр зургийн урсгал хөдөлгөөн болон давхаргын мэдрэмжийг нэмэгдүүлдэг. Ялангуяа том хэмжээний бүлгийн бүжиг болон уянгын шинжтэй бүжгийн хэсгүүдэд урт торгон алчуурын хэрэглээ нь тайзны орон зайг улам тэлж өгдөг. Зургаадугаар үзэгдэлд Иннян дүр бадамлянхуа суурин дээр урт торгон алчууртай бүжиглэх үед алчуур нь агаарт үргэлжилсэн долгиолсон нуман замнал үүсгэж, гэрэлтүүлэг болон тайзны орон зайтай нэгдэн

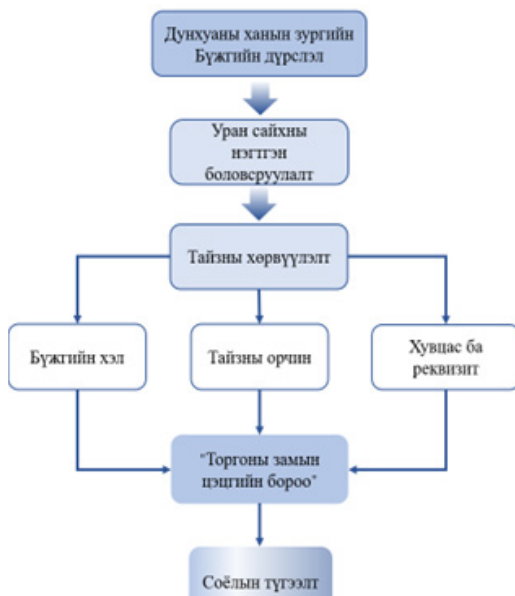
⁶ Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улсын Ойн бэлэгт бүтээлийн ажлын алба. 1980. *Торгоны замын цэцгийн бороо*. Ганьсу: Ардын хэвлэлийн газар.

гоёлын шинж болон илэрхийлэх хүчийг хослуулсан тайзны дүр зургийг бүтээдэг. Урт торгон алчуур нь зөвхөн дүрийн сэтгэл хөдлөлийн илэрхийллийг хүчтэй болгоод зогсохгүй бүжгэн жүжгийн нийт уран сайхны нөлөөлөл, үзэгчдэд хүргэх сэтгэгдлийг улам нэмэгдүүлдэг.

Зураг 7. Зургаадугаар үзэгдэл дэх урт торгон алчуур реквизит⁷

Дээрх шинжилгээнээс харахад “Торгоны замын цэцгийн бороо” бүжгэн жүжиг нь Дунхуаны ханын зургууд дахь бүжгийн дүрслэлийг энгийнээр хуулбарласан бүтээл бус бөгөөд харин дүрслэлийг задлан шинжилж, нэгтгэн боловсруулснаас эхлээд тайзны урлагийн хэлбэрт хөрвүүлэн илэрхийлэх хүртэлх цогц бүтээлч үйл явцыг туулсан байна. Энэхүү хөрвүүлэн бүтээх үйл явцыг дараах байдлаар нэгтгэн дүгнэж болно.

Зураг 8. Судалгааны бүтцийн зураг

⁷ Гоу Хунфэй. 2016. Хятадын бүжгэн жүжиг “Торгоны замын цэцгийн бороо”. Ганьсу: Ардын хэвлэлийн газар.

“Торгоны замын цэцгийн бороо” бүжгэн жүжгийн соёлын түгээлт ба орчин үеийн үнэ цэн. Хятадын бүжгэн жүжгийн хөгжлийн түүхэн дэх сонгодог бүтээлүүдийн нэг болох “Торгоны замын цэцгийн бороо” бүжгэн жүжиг нь 1979 онд анх тайзнаа тавигдсанаас хойш дотоод, гадаадын үзэгчдийн анхаарлыг тасралтгүй татсаар ирсэн юм. Энэхүү бүтээл нь Дунхуаны ханын зургууд болон Торгоны замын соёлыг уран сайхны үндэс болгон авч, Шэнби Жан дүр, Иннян дүр болон Перс худалдаачин Инусын түүхээр дамжуулан эртний Торгоны зам дахь соёлын харилцаа, найрсаг солилцоог харуулдаг. Бүтээл нь Дунхуаны ханын зургууд дахь бүжгийн дүрслэл, дүрийн шинж төрх болон түүх, соёлын элементүүдийг тайзны урлагтай нэгтгэснээр агуйн ханын зургууд дээр хадгалагдан үлдсэн урлагийн дүрслэлүүдийг илүү шууд, амьд хэлбэрээр үзэгчдийн өмнө хүргэж, Дунхуаны соёлыг түгээн дэлгэрүүлэх, олон нийтэд таниулах үйл явцыг дэмжсэн байна. Хятадын бүжгэн жүжгийн төлөөлөх бүтээлүүдийн нэг болох “Торгоны замын цэцгийн бороо” бүжгэн жүжиг нь олон улс, бүс нутагт тоглогдсон бөгөөд бүтээлийн тархалт өргөжихийн хэрээр Фаньтан пийпа бүжгийн байрлал, Фэйтянь нисэгч тэнгэрийн дүр, мөн S хэлбэрийн биеийн байрлал зэрэг Дунхуаны бүжгийн төлөөлөх дүрслэлүүдийг улам олон үзэгч танин мэдэх болсон юм. Ингэснээр Дунхуаны урлаг тайзны урлагийн хэлбэрээр илүү өргөн хүрээнд түгэн дэлгэрчээ. Соёлын бэлгэдэл судлалын үүднээс авч үзвэл, бүжгэн жүжигт ашиглагдсан ханын зургийн элементүүд нь Торгоны замын биет бус соёлын өвийг ойлгоход тодорхой, мэдрэгдэх цаг хугацаа ба орон зайн суурийг бүрдүүлж өгдөг. Эдгээр тайзны бэлгэдлүүд нь бүтээлийн соёлын илэрхийлэх чадварыг нэмэгдүүлээд зогсохгүй, үзэгчдэд бүжгэн жүжгийг сонирхон үзэх явцдаа Дунхуаны соёл болон Торгоны замын соёл иргэншлийн түүхэн агуулгыг ойлгон танин мэдэх боломжийг олгодог.

Орчин үеийн үнэ цэнийн үүднээс авч үзвэл, “Торгоны замын цэцгийн бороо” бүжгэн жүжиг нь уламжлалт соёлын нөөцийг орчин үеийн тайзны урлагт амжилттай хөрвүүлэн ашигласан тод жишээ болж байна. Энэхүү бүтээл нь хятадын орчин үеийн бүжгийн хөгжлийн түүхэнд чухал байр суурь эзэлдэг юм (Юй Пин 1990, 35). Бүтээлч хамт олон бүжгийн дэглэлт, тайзны орчны зохиомж, хувцасны дүрслэл зэрэг арга хэлбэрээр уламжлалт соёлын нөөцийг уран сайхны аргаар хөрвүүлэн боловсруулсан байна. Энэхүү бүтээлийн арга барил нь Дунхуаны урлагийн соёлын онцлогийг хадгалан үлдэхийн зэрэгцээ орчин үеийн тайзны урлагийн хөгжлийн шаардлагад нийцэж, уламжлалт соёл шинэ цаг үед шинэ илэрхийллийн хэлбэр олох боломжийг бүрдүүлжээ. Үүний зэрэгцээ “Торгоны замын цэцгийн бороо” бүжгэн жүжгийн амжилт нь Дунхуаны бүжгийн хөгжилд хүчтэй түлхэц болсон юм. Бүтээлч хамт олон Дунхуаны ханын зургууд дахь S хэлбэрийн биеийн байрлал, Фаньтан пийпа бүжгийн байрлал зэрэг төлөөлөх уран сайхны элементүүдийг нэгтгэн боловсруулж, тэдгээрийг бүжгийн хэл болгон хөрвүүлсэн байна. Бүжгэн жүжиг өргөн хүрээнд түгэн дэлгэрэхийн хэрээр эдгээр хөдөлгөөн, дүрслэлийн хэлбэрүүд нь аажмаар Дунхуаны бүжгийн чухал уран сайхны шинж болон төлөвшиж, хожмын сургалт болон уран бүтээлийн практикт гүнзгий нөлөө үзүүлжээ. Энэ утгаараа “Торгоны замын цэцгийн бороо” бүжгэн жүжиг нь зөвхөн сонгодог тайзны бүтээл бус, Дунхуаны бүжгийн урсгал бүрэлдэн тогтох, хөгжихөд чухал суурь болсон бүтээлүүдийн нэг юм. Өнөө үед Дунхуаны

соёл нийгмийн анхаарлыг татсаар байгаа нөхцөлд энэхүү бүтээл нь бодит ач холбогдлоо хадгалсаар байна. Энэ нь хятадын уламжлалт соёлын арвин урлагийн нөөцийг харуулахаас гадна уламжлалт соёл орчин үеийн тайзны урлагаар дамжин шинэ түгээлт, шинэ илэрхийллийн боломж олж болохыг нотолж байна.

Дунхуаны ханын зургууд дахь бүжгийн дүрслэлийг уран сайхны аргаар нэгтгэн боловсруулсны үр дүнд “Торгоны замын цэцгийн бороо” бүжгэн жүжиг нь уламжлал ба орчин үеийн тайзны урлагийн нэгдлийг амжилттай хэрэгжүүлжээ. Энэхүү бүтээл нь хятадын бүжгэн жүжгийн хөгжилд үнэтэй туршлага хуримтлуулж, Дунхуаны соёлыг орчин үед түгээн дэлгэрүүлэх үйл хэрэгт чухал хувь нэмэр оруулсан юм.

Хэлэлцүүлэг

Бэлгэдэл судлалын үүднээс авч үзвэл, “Торгоны замын цэцгийн бороо” бүжгэн жүжиг нь Дунхуаны ханын зургууд дахь бүжгийн дүрслэлийг энгийнээр хуулбарласан бүтээл биш юм. Харин бүжгийн дэглэлт, тайзны орчны зохиомж болон уран сайхны дахин боловсруулалтын нэгдлээр дамжуулан ханын зургууд дахь хөдөлгөөнгүй дүрслэлийг өгүүлэмжийн үүрэгтэй, гоо зүйн утга агуулсан тайзны бэлгэдэл болгон хувиргасан байна. Ийнхүү Дунхуаны ханын зургууд дахь бүжгийн дүрслэл нь бүжгэн жүжгийн хүрээнд шинэ илэрхийллийн хэлбэр болон шинэ соёлын утга агуулгыг олж авчээ. Өмнөх судалгаануудын ихэнх нь хятадын бүжгэн жүжгийн хөгжлийн түүх, Дунхуаны бүжгийн сургалт, мөн уран бүтээлийн уран сайхны онцлог зэрэг өнцгөөс “Торгоны замын цэцгийн бороо” бүжгэн жүжгийн түүхэн үнэ цэн, уран сайхны ололтыг авч үзсэн байдаг. Харин энэхүү судалгаа нь Дунхуаны ханын зургууд дахь бүжгийн дүрслэл тайзны урлагт хөрвөх явцад утга агуулга хэрхэн бүрэлдэн бий болж буй асуудалд илүү төвлөрч байна. Судалгааны үр дүнгээс харахад бүжгийн хөдөлгөөн, хувцас, реквизит болон тайзны орчин нь зөвхөн бүжгэн жүжгийн өгүүлэмжид үйлчлэхээс гадна Дунхуаны ханын зургууд дахь бүжгийн дүрслэлийг тайзны урлаг болгон хөрвүүлэх үйл явцын чухал бүрэлдэхүүн хэсэг болж байна. Энэхүү өнцөг нь “Торгоны замын цэцгийн бороо” бүжгэн жүжгийн уран сайхны үнэ цэн болон соёлын ач холбогдлыг илүү гүнзгий ойлгоход чухал хувь нэмэр оруулдаг. Үүнээс гадна “Торгоны замын цэцгийн бороо” бүжгэн жүжгийн амжилт нь уламжлалт соёлын нөөц орчин үеийн урлагийн хэлбэрээр дамжин шинэчлэн хөгжих боломжтойг харуулж байна. Дунхуаны ханын зургууд дахь бүжгийн дүрслэл нь анхны уран сайхны онцлогоо хадгалан үлдэхийн зэрэгцээ бүжгэн жүжгийн урлагаар дамжин шинэ соёлын илэрхийллийг бий болгож, уламжлалт соёлыг орчин үед түгээн дэлгэрүүлэхэд үнэтэй туршлага болж байна.

Энэхүү судалгаа нь “Торгоны замын цэцгийн бороо” бүжгэн жүжгийг үндсэн судалгааны объект болгон авч, Дунхуаны ханын зургууд дахь бүжгийн дүрслэл бүжгэн жүжигт хэрхэн хөрвөн илэрхийлэгдэж буй үйл явцыг голлон шинжилсэн болохыг онцлон тэмдэглэх нь зүйтэй. Судалгааны хүрээ, өгүүллийн хэмжээ хязгаарлагдмал тул энэхүү ажил нь гол төлөв бүжгийн хөдөлгөөн, хувцас, реквизит болон тайзны орчин зэрэг асуудлуудад төвлөрсөн болно. Харин Дунхуаны сэдэвт бусад бүжгийн бүтээлүүдтэй харьцуулсан судалгааг гүнзгий түвшинд авч үзээгүй

байна. Цаашдын судалгаанд Дунхуаны сэдэвт илүү олон бүжгийн бүтээл болон тайзны тоглолтын практикийг хамруулан судалж, Дунхуаны ханын зургууд дахь бүжгийн дүрслэлийг тайзны урлагт хөрвүүлэх арга замууд болон тэдгээрийн уран сайхны онцлогийг илүү нарийвчлан авч үзэх боломжтой юм.

Дүгнэлт

Энэхүү судалгаа нь “Торгоны замын цэцгийн бороо” бүжгэн жүжиг дэх Дунхуаны ханын зургуудын бүжгийн дүрслэлийг судалгааны объект болгон авч, бүтээлийн суурь нөхцөл, уран сайхны хөрвүүлэлт болон соёлын түгээлт гэсэн гурван үндсэн чиглэлээр шинжилгээ хийсэн болно. Судалгааны үр дүнгээс үзэхэд “Торгоны замын цэцгийн бороо” бүжгэн жүжгийн бүтээл нь Дунхуаны ханын зургууд болон Торгоны замын соёлд тулгуурлан бий болсон бөгөөд бүтээлч хамт олон ханын зургууд дахь дүрийн болон бүжгийн дүрслэлийг нэгтгэн боловсруулж, уран сайхны аргаар хөрвүүлснээр Дунхуаны урлагийн онцлог бүхий бүжгийн хэл болон тайзны дүрслэлийг бүрдүүлжээ.

Бэлгэдэл судлалын үүднээс авч үзвэл, Фаньтан пийпа бүжгийн байрлал, Фэйтянь нисэгч тэнгэрийн дүрийн урт торгон алчуур бүхий хөдөлгөөн, мөн тайзны элементүүд нь зөвхөн гоо зүйн үүрэгтэй бус, Дунхуаны соёлын чухал бэлгэдэлт илэрхийлэл болж байна. Бүжгэн жүжиг нь бүжгийн хөдөлгөөн, хувцас, реквизит болон тайзны орчин зэрэг олон төрлийн уран сайхны хэрэгслээр дамжуулан Дунхуаны ханын зургууд дахь бүжгийн дүрслэлийг хөдөлгөөнгүй дүрслэлээс динамик тайзны урлаг болгон амжилттай хөрвүүлсэн байна. “Торгоны замын цэцгийн бороо” бүжгэн жүжиг нь зөвхөн Дунхуаны соёлыг түгээн дэлгэрүүлэх, олон нийтэд таниулах үйл хэрэгт хувь нэмэр оруулаад зогсохгүй уламжлалт соёлын нөөцийг орчин үеийн тайзны урлагаар дамжуулан хөрвүүлэн хөгжүүлэх амжилттай жишээ болж байна. Энэхүү бүтээлийн туршлагаас харахад уламжлалт урлагийн нөөц нь орчин үеийн тайзны урлагаар дамжин шинэ илэрхийллийн хэлбэр, шинэ түгээлтийн орон зайг олж авах боломжтой бөгөөд ингэснээр соёлын өвийг хадгалах болон шинэчлэн хөгжүүлэх үйл явцыг зэрэгцүүлэн хэрэгжүүлэх боломж бүрддэг байна.

Ашигласан материал

Хятад хэлээр:

Барт, Ролан. 2008. *Семиотикийн зарчмууд*. Орч. Ли Юянь. Бээжин: Хятадын Ардын их сургуулийн хэвлэлийн газар.

Гоу Хунфэй. 2016. *Хятадын бүжгэн жүжиг “Торгоны замын цэцгийн бороо”*. Ганьсу: Ардын хэвлэлийн газар.

Дунхуаны Соёлын өв судлалын хүрээлэн. 1987. *Хятадын агуйнууд: Дунхуаны Могаогийн агуй*. Ганьсу: Соёлын өвийн хэвлэлийн газар.

Жао Жисюнь. 2000. *“Торгоны замын цэцгийн бороо” бүжгэн жүжгийн үнэлгээ*. Ганьсу: Ланьжоу Шинчан хэвлэлийн газар.

Жоу Сяофэн. 2008. *Шинэ Хятадын утга зохиол, урлагийн бодлогын соёлын*

тайлбар. Бээжин: Хятадын Нийгмийн шинжлэх ухааны хэвлэлийн газар.

Ло Сяохуа. 2016. *Пановскийн дүрслэл зүйн онолын судалгаа*. Бээжин: Хятадын Нийгмийн шинжлэх ухааны хэвлэлийн газар.

Шюй Ци. 2025. *Дунхуаны бүжгийн судалгаа ба уран бүтээлийн эмхэтгэл*. Ланьжоу: Дунхуаны Утга зохиол, урлагийн хэвлэлийн газар.

Юй Пин. 1990. “Хятадын сонгодог бүжгийн бүтээлийн арван жилийн хөгжил.” *Бүжгийн сэтгүүл* (1).

Юй Пин. 2004. *Хятадын орчин үе ба өнөөгийн бүжгэн жүжгийн хөгжлийн түүх*. Бээжин: Ардын хөгжмийн хэвлэлийн газар.

Монгол хэлээр:

Ху Сяоли. 2022. “Дунхуаны Могао агуйн Юань улсын үеийн ханын зурган дахь бүжгийн хөдөлгөөний судалгаа.” Ph.D дисс., Монгол Улсын их сургууль.